

Dava Şartı Arabuluculuk İlk Toplantısına Katılmamanın Sonuçlarına İlişkin İptal Hükümü

6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun ("HUAK") dava şartı arabuluculuğa ilişkin 18/A maddesi uyarınca, taraflardan birinin geçerli bir mazeret göstermeksizin ilk toplantıya katılmaması sebebiyle arabuluculuk faaliyetinin sona ermesi durumunda, toplantıya katılmayan tarafın davada kısmen veya tamamen haklı çıkarsa bile yargılama giderlerinin tamamından sorumlu tutulacağı; ayrıca bu taraf lehine vekâlet ücretine hükmedilmeyeceği düzenlenmekte idi. İlgili hükme karşı getirilen Anayasa'ya aykırılık iddialarını inceleyen Anayasa Mahkemesi, 14 Mart 2024 tarihli ve 2023/160 E., 2024/77 K. sayılı kararı ile söz konusu düzenlemeyi Anayasa'ya aykırı bularak iptaline karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi Kararı

Çorum Tüketici Mahkemesi tarafından yapılan itirazda:

- Arabuluculuğa başvurulmasının dava şartı olarak düzenlendiği uyuşmazlıklarda taraflardan birinin uyuşmazlığın mahkeme huzurunda görülmesini isteyebileceği,
- Bu kapsamda arabuluculuk çağrısına katılmayarak arabuluculuk nezdinde uzlaşma yolunu zımnen reddetmeyi tercih edebileceği,
- Ancak itiraz konusu kuralla bu kişilerin uyuşmazlık sonunda haklı çıkması halinde dahi tüm yargılama giderlerinden sorumlu tutulmaları suretiyle davanın mahkemede görülmesini isteme hakkına orantısız bir sınırlama getirildiği

ileri sürülmüştür.

Anayasa Mahkemesi, itiraza konu kuralları Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkı, 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti ve 13. maddesinde düzenlenen temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması yönünden incelemeye tabi tutmuştur.

- Mülkiyet Hakkı Yönünden

Geçerli bir mazeret göstermeksizin arabuluculuk ilk toplantısına katılmayan tarafın sorumlu tutulduğu yargılama giderleri ve bu taraf lehine hükmedilmeyecek olan vekâlet ücreti, Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında mülk olarak değerlendirilmiştir. Mahkemece itiraza konu kuralların, mülkiyet hakkını sınırlandırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

- Hak Arama Hürriyeti Yönünden

Taraflar aleyhine vekâlet ücretine ve yargılama giderlerine hükmedilmesi ve yargılama sürecinde yüklenedikleri giderlerin karşı tarafa yükletilmesi talebinin reddedilmesinin, uyuşmazlığı mahkeme

önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelen mahkemeye erişim hakkını sınırladığı kanaatine varılmıştır.

- Temel Hak ve Hürriyetlerin Sınırlanması Yönünden

Anayasa Mahkemesi, mülkiyet ve mahkemeye erişim haklarını sınırlayan yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerektiğini vurgulamıştır.

Kararda mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği; hak arama özgürlüğü kapsamında yer alan mahkemeye erişim hakkı yönünden ise Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi teşkil edebileceği belirtilmiştir.

Bu temel değerlendirmeler ortaya konulduktan sonra, kararda tarafların hak ve menfaatlerinin özenli biçimde gözetildiği, etkili sonuçlar ortaya çıkarabilen alternatif uyuşmazlık çözüm mekanizmalarının geliştirilmesinin Anayasa ile devlete yüklenen yargılamaların gereksiz yere uzamasının engellenmesi ödevinin yerine getirilmesine yöneldiği vurgulanmıştır. İtiraza konu kuralın, uyuşmazlığın diğer tarafının arabuluculuk faaliyetine katılımını sağlamaya yönelik olduğu hatırlatılmıştır. Zira yargılama sonunda ne ölçüde haklı çıkılacağından bağımsız olarak yargılama giderlerinin tümüne katılma külfeti ve vekâlet ücretinden yoksun bırakılma arabuluculuk toplantısına katılmamayı belirli ölçüde caydırıcı kılacaktır. Tüm bu hususlar nedeniyle, esasen itiraza konu kuralların arabuluculuk yönteminin işlerlik kazanmasına ve devletin yargılamaların gereksiz uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturma yükümlülüğüne hizmet eden bir amaca yönelik olduğu ortaya konmuştur.

Böyle olmakla birlikte Anayasa Mahkemesi, devletin yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin çareler oluşturma yükümlülüğünün yerine getirilmesi sağlanırken, kişilere yüklenen külfetin aşırı ve orantısız sonuçlar doğurmaması gerektiğine dikkate çekmiştir. Bu doğrultuda Mahkeme, itiraza konu kuralın karşı tarafın arabuluculuk toplantısına katılmasını zorlayıcı bir etki oluşturduğunu kabul etmekle birlikte, mevcut durumda haklılığı yargı kararı ile ortaya çıkan kişilerin, haklılık durumu gözetilerek uygulanabilecek istisnalar ya da belli bir üst sınır öngörülmeden, mazeret göstermeksizin ilk toplantıya katılmaması durumunda yargılama giderlerinden tümüyle sorumlu tutulmasının ve vekâlet ücretinin tamamından yoksun bırakılmasının, kişilere aşırı bir külfet yüklediği, kamu yararı ile mülkiyet hakkı ve mahkemeye erişim hakları arasında adil bir denge gözetmediği ve orantısız bir sınırlama teşkil ettiği sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, bahsi geçen kuralların iptaline karar vermiştir.

Yürürlük Tarihi

Anayasa Mahkemesi'nin kararı 18 Nisan 2024 tarihli ve 32521 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış olup, iptal hükmü yayın tarihinden itibaren dokuz ay sonra, yani 18 Ocak 2024 tarihinde yürürlüğe girecektir.

Değerlendirme

Kararın karşı oyunda da belirtildiği üzere, esasen Anayasa Mahkemesi, 2018 yılında benzer bir iptal başvurusunu incelemiş, 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nda ("İş Mahkemeleri Kanunu") iş uyuşmazlıkları yönünden dava şartı olan arabuluculuk düzenlemesindeki paralel kurala ilişkin yapılan bu başvuruda 1 Temmuz 2018 tarihli ve 2017/178 E., 2018/82 K. sayılı kararı ile iptal isteminin reddine karar verilmiştir. Söz konusu kararda, anılan kuralın arabuluculuğun ilk toplantısına katılım yönünde gösterilen iyi niyetli çabayı esas alarak yargılama giderlerinin kime yükletileceğini belirlediği, bu yönüyle uyuşmazlıkların en kısa sürede ve en az masrafla sonuçlandırılması biçimindeki anayasal ilkeyle uyumlu olduğu, kuralın bu amaca ulaşma yönünden gerekli, elverişli ve orantılı olduğu vurgulanmıştır. Bununla beraber geçerli bir mazeret göstermeksizin arabuluculuğun ilk toplantısına katılmama halinin yalnızca yargılama giderlerinden sorumluluk sonucunu doğuracağına, mazeretsiz katılmayan tarafın yargı yoluna başvurmaya engel bir durum bulunmadığına işaret etmiştir. Anılan kararın arabuluculuk müessesinin henüz yeni sayılabileceği bir tarihte verildiği dikkate alındığında, arabuluculuğun etkin işleyişini korumak amacıyla böyle bir değerlendirmede bulunulmuş olabileceği düşünülmektedir. Ancak Anayasa Mahkemesi'nin güncel tarihli kararı ile bu yaklaşımını değiştirdiği görülmektedir. Bu kapsamda, İş Mahkemeleri Kanunu'nda yer alan paralel düzenlemelerin de hukuki güvenlik ve hukuki belirlilik ilkeleri çerçevesinde iptal edilebilir hale geldiği değerlendirilmektedir. Öte yandan, Anayasa Mahkemesi'nin haklılık durumu gözetilerek uygulanabilecek istisnalar ya da belli bir üst sınır öngörülebileceği yönündeki ifadeleri ışığında, yasa koyucunun, yargının iş yükünün azaltılması için etkin ve verimli bir mekanizma olan arabuluculuğa mazeretsiz olarak iştirak edilmemesine yönelik caydırıcılığı da teminen, önümüzdeki dokuz aylık müddet içerisinde HUAK'ta ve sair kanunlardaki arabuluculuk kurallarında bu yönde düzenlemeler yapması beklenmektedir.